

2.

Et Par oplysende Meddelelser om Kaj Lykke.

Af N. Rasmussen Søkilde.

Medens Historien kun har meddelt svage Bidrag til den Adelsmands Liv og Færd, hvis Fald er bleven saa almindelig bekjendt, har Sagn og Digtning derimod svulmet sig op til ikke alene at fremstille ham som Damernes Yndling, en mere eller mindre strafværdig Forfører, men og som en haard og umenneskelig Bondeplager¹⁾. Men har Sagnets Dom været uretfærdig imod ham med Hensyn til den sidste Beskyldning, saa har man vel ikke gjort ham synderlig Uret med Hensyn til den første. Den Omstændighed, at han paa Rantzausholm havde sit Soveværelse ved Siden af Pigernes prægtigt udstyrede Kammer har noget mistænkeligt ved sig²⁾, og flere Omstændigheder tyde paa, at Kaj Lykke ogsaa delte sin Gunst til begge de bekjendte Piger Sofie Abelsdatter og Catrine Mikkelsdatter, der stode i hans Tjeneste paa Rantzausholm³⁾ Aarene forud for hans Fald.

I Foraaret 1656 skrev Sofie Abelsdatter til sin „gunstige Herre og Husbonde“ i Kjøbenhavn, at hun ikke længer kunde udholde den Folkesnak, der gik „hende til værste“, og at hun maatte drage fra ham. Det synes næsten, at heri ligger en dækket Tilstaaelse af, at hun saa sin Fremtid truet. For at overtale hende til at blive, var det han d. 12. April fra Kjøbenhavn skrev det ulykkelige Brev til hende. Nogle Uger senere sendte Kaj Lykke Bud efter hende, at hun tillige med

¹⁾ Kaj Lykke var efter Breve, Aktstykker og Tingbøger fra hin Tid ingenlunde haard mod sine Bønder. (Jfr. min Holstenshus og Nakkebølle S. 60. 61.)

²⁾ Synsforretning over Rantzausholms Slot d. 24. Maj 1664, Salling Herreds Tingbog, Svendborg Amts Arkiv. Ogsaa trykt i S. Jørgensens Bidrag til Bedømmelsen af den fynske Landbostands Vilkaar. Historisk Tidsskrift. 4. R. V.

³⁾ Kaj Lykke opholdt sig sædvanlig paa Rantzausholm, naar han ikke var paa Rejser eller opholdt sig i Kjøbenhavn eller paa Gisselfeld.

sin Medtjenerinde Catrine skulde rejse over til ham paa Gisselfeld, og begge Pigerne fik efter hans egen Ordre udbetalt 5 Rdr. i Rejsepenge, som Ridefogden d. 7. Juni s. A. udbetalte af Rantzausholms Godskasse, hvormed begge Pigerne begave sig paa Vejen til Sjælland¹).

Resultatet af denne Rejse var, at Sofie kort efter blev gift med Ridefogden Peter Børtning og fik endnu samme Sommer den gamle Skrivergaard i Haagerup opført af nyt, til en prægtig og herskabelig Bolig. I Godsregnskaberne for nævnte Aar (1656—57) har man en hel Del interessante Oplysninger om, hvilke Arbejder og Materialier der maatte til for at skaffe Sofie Abelsdatter en Bolig. Allerede i Juni Maaned begyndte man at lægge Grund og grave Kjælder. Sten og Tømmer udtog Ridefogden selv af Gaardens rige Oplag. For at opføre Hovedbygningen fik Murmester Peder Lavritsen 200 Rdr., medens Hans Kirchhoff i Rantzausholms Mølle fik 189 Rdr. for Tømmerarbejde paa samme Bygning. Der blev lavet 61 store Vindueskarmer, hver med 4 Vinduer i, hvortil altsaa „244 Vinduer af Husbondens eget Glas og Bly“. Den 9. Juli rejste man Taget paa Hovedbygningen, dertil medgik over 2500 Lægte-søm foruden store Masser af andre Søm. Der blev ialt fra 1. Juli til 3. November 1656 leveret henved sex Tusinde Søm. Midt paa den teglhængte Hovedbygning opførtes en „Karnap“, der blev prydet med to Fløjstænger med gyldne Fløje, som opsattes den 9de og 10de Oktober. Til Fløjstængerne medgik 5 L¹⁶ Jern. Til Hængsler, Ankere og Beslag medgik store Masser. Til denne Bygning brugte man fremdeles 1200 Lægter og 136 Tylter Fjælle.

Endnu i Sommeren 1656 opførte man en Lade paa 24 Fag og den følgende Sommer en stor Øxnelade, som Christen Tømmermand i Røde Mølle fik 50 Rdr. for at hugge, medens Murmesteren fik 24 og Snedkeren 11 Rdr. For Dørbeslag fik Smeden 6½ Rdr. og for 12 Vinduesbeslag 5 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$. Til Døre og Porte medgik 34 Tylter Fjælle. Der medgik til

¹) Rantzausholms Regnskaber for 1656—57 i Kommissions-Forretningerne i Kaj Lykkes inddragne Midler. Gehejme-Arkivet.

samtlige Bygninger paa Skrivergaarden 684 Alen Egetømmer, og blandt de mange forskellige Materialier, som bleve anvendte, fremhæves 1400 Vinduesstænger, 13 nye Laase, der kostede 2 Rdr. Stykket, og 3 gamle reparerede, hvorfor betaltes 4 Rdr. Det var altsaa 30 Rdr. alene for Laase.

Medens saaledes den gamle Skrivergaard i Haagerup nu stod opført i sin ny og skønne Form som en Bolig for Ridefogden og hans unge Ægtefælle uden mindste Udgift fra deres Side, havde „den gunstige Husbønde“ oven i Kjøbet lovet at betale alle de ved Ridefogdens Bryllup med Sofie Abelsdatter medgaaende Udgifter. Og da Peter Børting havde slig Tilladelse, kan man ikke fortænke ham i, at han tog sig et stort og kostbart Bryllup, der alene i rede Penge kostede Husbonden over 160 Rdr. Der indkjøbtes blandt andet hertil 4 fede Svin a 2 Rdr., 3 Oxehoveder Vin a 14 Rdr., 6 Tdr. Rostokker Øl a 3 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$, 20 Tdr. dansk Øl a 1 Rdr., Brød hos Bageren i Odense for 12 $\frac{1}{2}$ Rdr., 50 Citroner, Ædike, Mandler, Husblas og 3 Bøger Guld til at forgyldte Postejer, Sukkerbrød og andre Kager med. Kokken fik 16 og Spillemanden fik 24 Rdr.

Naar man regner ud i klingende Mønt alt, hvad Haagerup Skrivergaard, med den store grundmurede Hovedbygning og de stærke Bindingsværks-Ladebygninger, havde kostet at bygge, det store Bryllup og alle de øvrige Udgifter tilsammen, saa maa man tilstaa, at Kaj Lykke dyrt betalte sit Venskab med Sofie Abelsdatter. Men alle disse Udgifter vare dog for intet at regne imod hvad Forbindelsen med hende siden førte til, da der opstod Uenighed imellem ham og hendes Mand Ridefogden Peter Børting, da denne ved at drage det fem Aar gamle Brev frem bevirkede sin Herres haarde Domfældelse.

Medens saaledes alle Hænder sattes i Bevægelse for at udstyre Sofie, holdt Kaj Lykke Catrine hos sig paa Gisselfeld. Hvor længe hun delte Glædens Dage med ham der, er ikke bekjendt, men 9 Maaneder efter at hun havde ledsaget Sofie der over, finde vi hende ved Rantzausholm under de samme Forhold, som vi fandt Sofie Abelsdatter et halvt Aar forud, og Catrine Mikkelsdatter maatte ogsaa udstyres, og fik hun end ikke saa prægtig en Gaard, saa stort et Bryllup og saa fornem

en Mand, saa fik hun dog alle disse Behageligheder uden nogen Ulejlighed. Hun fik en Gaard i Nybo med Fribrev for hele sin Livstid og alt, hvad hun i øvrigt kunde forlange. Om hun selv havde valgt sig en Mand, eller hendes gunstige Husbonde havde truffet dette Valg for hende, det vide vi ikke, men Valget faldt lige som for Sofie paa en af hendes Medtjenere: Peder Jensen Drejer eller Bildhugger. Vel var der en øde Gaard, men den stod ikke de unge Folk an, derfor fik Ridefogden Ordre til at give Hans Jensen i Nybo hans Fæste tilbage igjen med 66 Rdr. 4 $\frac{1}{2}$, og nu blev denne Gaard, som de fik Lyst til, sat i en prægtig Stand. Der kom nye Lægter, Tegtag, Vinduer, Døre og Loft, samt Ovn og Skorsten. Der udbetaltes af Godskassen til Murmesteren 26 Slette-Daler, til Tømmermanden 6 Rdr. og til Snedkeren 8 Rdr. for 36 nye Vinduer. Foruden andre Materialier blev der brugt 25 $\frac{1}{2}$ Tylt Fjælle. Gaarden fik fra den Tid Navnet Lystgaarden, et Navn den bærer endnu den Dag i Dag. Den 18. Marts 1657 fik Catrine Mikkelsdatter „efter Husbondens Ordre“ 20 Rdr. til en Brudeseng, og i Slutningen af samme Maaned fik hun yderligere Bidrag til sit Bryllup med Peder Jensen.

3.

En fransk Beretning om det danske Hof 1653.

Meddelt af J. A. Fridericia.

I det herhjemme sikkert lidet kjendte franske Tidsskrift *Le Correspondant* Tome 112 (1878) har Greven af Baillon meddelt Brudstykker af nogle hidtil utrykte Memoirer, forfattede af Franskmanden Philippe Boudon de la Salle, der efter at have været „trésorier de France“ i Montpellier var bleven indviklet i Frondekrigen og paa Grund af de Uvenskaber, han derved havde paadraget sig, forlod sit Fædreland for at drage til Dronning Christina af Sverigs i adskillige Henseender saa tiltrækkende Hof. De udgivne Brudstykker dreje sig netop overvejende om hans Ophold i Sverig; men paa Gjennemrejsen dertil dvælede han nogle Dage i Danmark, og da Skildringen